

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5–6-х КЛАСІВ ГІМНАЗІЇ У ПИСЬМІ

Тамара Полонська,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу навчання
іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України,*

м. Київ, Україна,

ORCIDID: <https://orcid.org/0000-0002-5717-1041>,

e-mail: Polonska@gmail.com

Актуальність заявленої проблеми зумовлена необхідністю перегляду й уточнення мети навчання іноземної мови в сучасному закладі загальної середньої освіти в контексті міжкультурної парадигми. Об'єктом дослідження обрано письмо як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, чия роль значно зросла в сучасному динамічному та глобалізованому світі. У статті визначено й охарактеризовано комплекс вправ і завдань як основу формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 5–6-х класів гімназії у письмі. Запропонований комплекс включає мовні, умовно-мовленнєві й мовленнєві вправи та комунікативні завдання, а також розроблені автором приклади до них. Вправи і завдання враховують вимоги Державного стандарту базової середньої освіти до обов'язкових результатів навчання учнів 5–6-х класів іншомовного письма.

Ключові слова: міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність; комплекс вправ і завдань; письмо і писемне мовлення; учні гімназії.

Постановка проблеми. Формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності зумовлює новий напрям розвитку сучасної методики навчання іноземних мов, що базується на реальних умовах комунікації. Міжкультурний підхід, як основа сучасної іншомовної освіти, передбачає соціокультурну спрямованість навчання іноземних мов, прилучення учнів до культури чужої для них країни, а також краще пізнання культури своєї країни та її популяризацію за допомогою іншомовних засобів. У зв'язку з цим метою навчання іноземної мови в межах міжкультурного підходу має бути не лише оволодіння учнями іноземною мовою і культурою країни, мова якої вивчається, але рівною мірою культурою рідної країни.

На Всесвітньому освітньому форумі – 2015, що відбувся 19–22 травня 2015 р. в м. Інчхон (Республіка Корея), прийнято Інчхонську декларацію «Освіта – 2030: на шляху до інклюзивної та справедливої якісної освіти і навчання протягом усього

життя для всіх», у якій закладено основоположні принципи для глобального розвитку освіти до 2030 р. Основним пріоритетом нової стратегії розвитку країн є визнання ролі освіти як основної рушійної сили особистісного росту та розвитку в цілому. Як зазначено в Декларації, освіта сприяє міжкультурному діалогу та виховує повагу до культурного, релігійного та мовного різноманіття, що є життєво важливим для досягнення соціальної згуртованості й справедливості [1, с. 7].

Кожен народ має свою культуру та традиції, які створювалися не одним поколінням протягом багатьох століть. Однак потреби, що виникають у процесі взаємодії людей у різних сферах суспільного життя, спонукають їх постійно шукати й удосконалювати комунікативні зв'язки. Саме тому одним із завдань сучасної освіти є створення умов для набуття учнями досвіду міжкультурного спілкування, оволодіння ними навичками й уміннями комунікації з носіями інших культур, у процесі якого формується міжкультурна комунікативна компетентність індивіда. Ефективне спілкування іноземною мовою неможливе без володіння вміннями міжкультурної комунікації з представниками різних культур незалежно від мови. Тому цілком слушно постає питання про формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності (МІКК) учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), зокрема гімназій, у процесі навчання іноземної мови.

Актуальність нашого дослідження зумовлена значним посиленням ролі письмової комунікації в сучасному глобалізованому світі. З розвитком технічного прогресу, а саме з появою інтернет-технологій (веб-сайти (блоги), чати, e-mail, соціальні мережі (Viber, Facebook), Twitter тощо), помітно зросла потреба в такій формі комунікації, як писемне мовлення.

Перехід шкільної іншомовної освіти до компетентнісного навчання зумовив необхідність створення нових типів вправ і завдань для успішного оволодіння іноземною мовою учнями ЗЗСО. На нашу думку, вправи і завдання є основним засобом формування як іншомовної комунікативної компетентності та її компонентів, так і міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Розглянемо детальніше вправи і комунікативні завдання для формування МІКК у письмі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений нами аналіз значного масиву наукових робіт із проблеми розвідки засвідчив, що предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених стали різні аспекти навчання іншомовного письма в закладах загальної середньої і вищої освіти, зокрема: методика навчання іншомовного письма (І. О. Бім, Г. Е. Борецька, С. В. Гапонова, Р. П. Мільруд, Н. К. Складенко, О. Б. Тарнопольський, Д. Бірн (D. Byrne), Х. Корі (H. Cory), В. Еванс (V. Evans), П. Петерсон (P. Peterson), Дж. Вільямс (J. Williams) та ін.); методика формування компетентності в письмі (В. В. Дьоміна, І. П. Задорожна, О. В. Кіршова, Н. К. Складенко); навчання писемного спілкування (І. А. Андрійко, С. В. Литвин, О. М. Литвинюк, О. О. Москалець); культура іншомовного писемного мовлення (Л. Г. Кузьміна, Н. К. Лапшова, Л. К. Мазунова); інформаційні технології в навчанні іншомовного письма (О. О. Ільїна, І. В. Карамішева, Ю. Ю. Маркова, Н. В. Самаріна, Дж. Хейєс (J. Hayes), М. Сперлінг (M. Sperling); вправи для навчання іншомовного письма (О. В. Кудряшова, Н. К. Лапшова, С. В. Литвин, Н. К. Складенко, О. Б. Тарнопольський) тощо. Утім питання формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів ЗЗСО в письмі за допомогою вправ і завдань не набуло належного відображення у працях дослідників, лише окремі аспекти заявленої проблеми розглянуто побіжно в окремих роботах.

Мета статті полягає у визначенні та характеристиці комплексу вправ і завдань для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 5–6-х класів гімназії у письмі, які можна рекомендувати для використання на уроках іноземних мов у основній школі.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких основних **завдань**: розглянути письмо як продуктивний вид мовленнєвої діяльності; схарактеризувати вправи з навчання іншомовного письма, розроблені вченими-методистами, та запропонувати комплекс вправ і завдань для формування МІКК учнів гімназії у письмі.

Виклад основного матеріалу. Письмо – продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує висловлення думки у графічній (письмовій) формі. Розрізняють два види цієї діяльності – письмо і писемне мовлення. Новий словник методичних термінів і понять визначає *письмо* як «знакову систему фіксації мовлення,

що дозволяє за допомогою графічних знаків передавати інформацію на відстані та закріплювати її в часі» [2, с. 197]. Тобто йдеться про оволодіння графічною й орфографічною системами мови: уміння писати літери, слова, словосполучення. *Писемне мовлення* – це «форма мовлення, пов'язана з висловленням і сприйняттям думок у графічній формі. Писемне мовлення включає в себе таким чином два види мовленнєвої діяльності: продуктивний (письмо) і рецептивний (читання)» [там же, с. 196].

У практиці навчання під письмом розуміють технологічний або процесуальний аспект, а під писемним мовленням – складну творчу діяльність, спрямовану на висловлення думок у письмовій формі. Коли письмо розглядається як самостійний вид мовленнєвої діяльності (далі – МД), то це означає, що йдеться про писемне мовлення. Метою оволодіння письмом у цьому контексті є навчити учнів писати іноземною мовою ті самі тексти, які вони можуть писати рідною мовою.

Письмо тісно пов'язано з іншими видами МД:

а) *аудіюванням*: внутрішнє промовляння іноземною мовою передуює написанню, а отже, активізується робота слухового аналізатора;

б) *говорінням*: в обох видах МД лежать однакові механізми породження висловлювання (задум, тобто що сказати; добір необхідних мовних засобів; реалізація задуму – в говорінні в усній формі, а на письмі в письмовій);

в) *з читанням*: в основу обох видів МД покладено одну графічну систему мови. У процесі письма та читання встановлюються графемно-фонемні відповідності, але з різною спрямованістю, при читанні – від літер до звуків, при письмі – від звуків до літер. Під час письма інформація кодується (шифрується), при читанні – декодується (розшифровується).

У процесі навчання учнів ЗЗСО письма і писемного мовлення необхідно враховувати низку факторів, що впливають на успішність оволодіння цим видом МД, а саме: *психологічні* (рівень розвитку мислення, уваги, пам'яті, мотивування учнів цікавими письмовими завданнями); *психолінгвістичні* (логіка висловлювання, уміння здійснювати трансформацію, заміну, комбінування частин тексту тощо); *лінгвістичні* (автоматизованість мовленнєвих навичок – лексичних, граматичних і навичок розуміння

та використання засобів міжфразового зв'язку); *соціолінгвістичні* (урахування відмінностей між українською й англійською культурою в побудові різних типів і жанрів письма, в оформленні документів; наявність певного рівня соціокультурної компетентності) [3, с. 394–396].

Відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти і чинної навчальної програми з іноземних мов *головною метою навчання письма у 5–6-х класах основної школи є взаємодія з іншими особами в письмовій формі* [4; 5]. Письмо / писемне мовлення є базовим компонентом МІКК та однією з пріоритетних цілей навчання іноземної мови учнів ЗЗСО.

Щодо дефініції «міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність», то вітчизняний учений-методист В. Г. Редько визначає її як «інтегровану характеристику особистості школяра, яка передбачає оволодіння ним досвідом іншомовного спілкування в усній та письмовій формах у межах програмових вимог і засвоєння культурних цінностей народу, мова якого вивчається, що здійснюється у формі діалогу культур» [6, с. 31].

Виходячи з цього визначення, вважаємо, що пріоритетними засобами оволодіння учнями досвідом іншомовного спілкування в письмовій формі в межах міжкультурного підходу та формування МІКК у письмі є відповідні вправи і комунікативні завдання.

Під *вправою* ми розуміємо *багаторазове виконання взаємопов'язаних між собою дій або операцій, спрямованих на формування в учнів мовних і мовленнєвих умінь та навичок, а підкомунікативним завданням – осмислені та цілеспрямовані вербальні дії для досягнення поставленої мети в конкретній комунікативній ситуації з використанням наявного мовленнєвого досвіду учнів.*

Навчання письма у ЗЗСО передбачає формування навичок техніки письма, мовленнєвих навичок письма і розвиток умінь письма. Оволодіння технікою письма та засвоєння звуко-буквених відповідностей, які необхідні для розвитку вмінь читання й усного мовлення, реалізується в початковій школі. Проте робота над формуванням орфографічних навичок триває протягом усіх років навчання у школі. На середньому ступені основним завданням є навчання орфографії у зв'язку з накопиченням нового

мовного матеріалу. Водночас розвивається писемне мовлення як засіб, що сприяє формуванню вмінь і навичок усного мовлення.

У навчанні орфографії зазвичай використовують дві групи вправ: 1) *на списування і дописування*: списати і підкреслити, виписати, переписати, дописати тощо; 2) *для запису на слух* (різні види диктантів за сприйманням тексту: зорові, слухові, зорово-слухові, слухо-зорові, самодиктанти). Перша група вправ домінує у початкових класах, окремі з них використовуються у 5-му класі на початку навчального року для повторення.

У методиці навчання іноземних мов відомі різні класифікації вправ для навчання учнів іншомовного письма. Однак поділ вправ на *підготовчі й мовленнєві* (Н. І. Гез, М. В. Ляховицький, О. О. Миролубов, С. К. Фоломкіна та ін.) відображає, на нашу думку, загальний підхід дослідників до питання типології вправ для навчання формування іншомовної компетентності в письмі. Коротко зупинимося на найбільш поширених класифікаціях.

Класифікація Ю. І. Пасова включає: 1) вправи для навчання техніки письма; 2) вправи для навчання писемного мовлення; 3) спеціальні вправи, спрямовані на розвиток умінь писемного мовлення; 4) неспеціальні вправи, спрямовані на розвиток інших мовних аспектів у письмовій формі [7, с. 215].

До **класифікації Н.Д. Гальскової** входять три типи вправ: 1) *репродуктивні*: написання тексту (листа, листівки, повідомлення тощо) з опорою на зразок (письмо за аналогією); 2) *репродуктивно-продуктивні* – вправи у побудові власного письмового висловлювання з використанням різних опор: вербальних (ключові слова, логічна схема висловлювання, план тощо) і вербально-зображувальних (картина, серія картин, фотографія і ключові слова, фрази, вирази тощо); 3) *продуктивні* – уміння висловлювати (продувати) свої думки у письмовій формі без опори на вербальні елементи [8, с. 139–141].

Класифікація Н. К. Скляренко і О. М. Устименко об'єднує три підсистеми: 1) *для формування навичок техніки письма*; 2) *для формування мовленнєвих навичок* (лексичних, граматичних і навичок розуміння та використання засобів міжфразового зв'язку); 3) *для розвитку вмінь письма*. У свою чергу, в межах останньої підсистеми

виокремлено ще три групи вправ: а) вправи для розвитку вмінь написання різних типів письма (описів, повідомлень, розповідей, міркувань); б) вправи для розвитку вмінь написання текстів академічних жанрів письма (планів, переказів, доповідей, статей, есе тощо); в) вправи для розвитку вмінь написання різних жанрів писемного спілкування (записок, оголошень, короткої автобіографії, анкет тощо). Крім того, у кожній групі вправ передбачено «використання спеціальних вправ для засвоєння учнями знань, які необхідні для здійснення ефективного писемного спілкування» [3, с. 401–414].

На сучасному етапі розвитку методичної науки утвердилася класифікація вправ, запропонована А. М. Щукіним: **мовні, умовно-мовленнєві й мовленнєві вправи** [9]. Саме такий комплекс вправ використано нами для формування МІКК у письмі на уроках іноземної мови в гімназії. Під комплексом вправ ми розуміємо сукупність вправ, спрямованих на засвоєння конкретної теми або мовного/мовленнєвого матеріалу з дотриманням установленної послідовності виконання різних типів вправ (наприклад, комплекс вправ для формування МІКК у письмі).

Мовні вправи є підготовчими і використовуються для засвоєння мовного матеріалу в графічному оформленні та для розвитку вмінь логічного й послідовного викладення думок. У цих вправах письмо є засобом навчання й удосконалення граматичних і лексичних навичок та вмінь усного мовлення. Наприклад, для засвоєння мовного матеріалу в графічному оформленні можна виконувати вправи на: зміну граматичної форми, добір лексичних одиниць, заповнення пропусків, конструювання речень (за зразком і за правилами), об'єднання простих речень у складні, переклад речень, підстановку, трансформацію, розширення і завершення мовленнєвих зразків, відповіді на запитання різних типів. Вправи для розвитку вмінь логічного і послідовного викладення думок проводять на основі текстів для читання, серії тематичних малюнків/ілюстрацій або з опорою на ситуацію. Це вправи на: виписування ключових слів до теми, написання заголовків до абзаців, підписи до ілюстрацій тощо. Типовими прикладами цих вправ є такі:

- перетвори стверджувальні речення в заперечні (або навпаки);
- постав виділені в реченнях дієслова у правильній часовій формі;
- вибери правильні відповіді із запропонованих та запиши їх;

- заповни пропуски потрібними словами/словосполученнями/фрагментами речень;

- заміни слова або словосполучення в реченнях відповідними синонімами/антонімами;

- розшир/скороти речення за зразком;

- прочитай початок речення, закінчи його та запиши;

- вибери місце дії із запропонованих слів і словосполучень, склади речення та запиши їх;

- доповни речення відповідною інформацією з прочитаного тексту;

- згрупуй запропоновані речення за смислом/темою і запиши їх.

Умовно-мовленнєві вправи призначено для формування й удосконалення лексико-граматичних навичок письма:

- напиши, що ти робиш те саме (наприклад, *I get up at 7 o'clock*);

- визнач, кому можуть бути адресовані запропоновані форми письмового звернення;

- випиши з тексту мовленнєві формули, які підтверджують отримання листа (привітання, поздоровлення, побажання, надію на швидку відповідь тощо);

- випиши з тексту речення з ключовими словами, які розкривають його зміст

- твоя сестра хоче поїхати на Різдво в Карпати, але ти не згоден з її думкою.

Напиши їй про це;

- у неділю ти з друзями ходив на Софіївську площу подивитися на новорічну ялинку. Їм там усе дуже сподобалося. Напиши, що вона тобі також сподобалась;

- розглянь малюнки та опиши один із них;

- прочитай мамину записку і зроби те, що вона просить (полити квіти, прибрати в кімнаті, помити посуд тощо). Коли прийде мама, скажи їй, що ти виконав/ла все, що вона просила;

- прочитай речення на картці та підтвердь або спростуй твердження письмово (наприклад, *I can translate English texts*);

- напиши, що вміють добре робити твої друзі (наприклад, *Roman can play chess very well. Ann can play the piano very well*);

• вислови здивування з приводу того, що ти почуєш. Запитай свого однокласника, чи це так (наприклад, *I want to speak German. Can you speak German? No, I can't speak German, but I can speak Ukrainian and English*);

• запропонуй мені зробити те, що ти вмієш робити (наприклад, *I want to draw a Christmas card. I can help you. I can draw a Christmas tree and toys*);

• порадь своєму другові/подрузі цікаву книжку для читання;

• прочитай і переклади мовленнєві формули, що використовують британці, коли розмовляють по телефону.

Мовленнєві вправи передбачають розвиток умінь логічно осмислювати сприйняту інформацію, критично оцінювати події, виділяти головне, давати особистісну оцінку, аргументувати свою позицію, коментувати, використовуючи елементи оцінювального характеру. Серед мовленнєвих письмових вправ можна назвати передусім такі жанри письмового спілкування, як написання листів, короткої автобіографії із супровідним листом, заповнення офіційних форм, а також написання записок, творів-описів, розповідей, роздумів, есе тощо. Приклади мовленнєвих вправ:

• поцікався в гостя з Англії, як його звали, скільки йому років, у якому класі навчається, що він хоче побачити у вашому місці тощо;

• напиши, що ти бачиш із вікна класної кімнати;

• напиши записку другові, що ти сьогодні збираєшся піти на каток;

• прочитай текст і напиши, для чого ти вивчаєш іноземну мову;

• напиши інший початок/кінець тексту;

• дай назву абзацам тексту;

• дай письмові відповіді на запитання, поставлені в листі;

• перепиши лист, розмістивши подані частини в правильному порядку;

• проаналізуй кілька листів щодо їх оформлення, знайди і виправ помилки;

• розстав речення у послідовності, яка відповідає змістові тексту;

• випиши з тексту речення, які найбільше тобі сподобалися;

• випиши з тексту речення з ключовими словами, які розкривають тему;

• склади список запитань із теми для обговорення зі співрозмовником;

• напиши план переказу тексту за ключовими словами;

- прочитай лист, надісланий зарубіжним однолітком на адресу вашого класу. Порівняй цей лист і відповідь твого/твоєї однокласника/однокласниці. Напиши власний варіант відповіді;

- обері оголошення про відпочинок, яке тобі сподобалося, і напиши туди про своє бажання;

- напиши детальний лист другові/подрузі про свої враження від поїздки /незабутньої події;

- у процесі сприйняття тексту на слух запиши відповіді на дотекстові запитання.

Особливу увагу доцільно приділити вправам і завданням, пов'язаним із написанням листів, листівок, коротких повідомлень і записок, складанням плану прочитаного/прослуханого, заповненням анкет тощо. Для цього доцільно використовувати готові або підготовлені вчителем зразки та шаблони.

Наприклад, перед написанням неофіційного листа увагу учнів потрібно звернути на його структуру й оформлення. В англійській мові такими компонентами листа є: *sender's address, date, informal greeting; body of the letter (informal greeting, information, informal ending); conclusion (informal complementary close, sender's name)*.

Володіння писемним мовленням дає змогу використовувати знання і носемної мови, спілкуючись із носіями мови за допомогою таких сучасних засобів комунікації, як Інтернет, електронна пошта, СМС, ММС тощо, перебуваючи при цьому поза мовним середовищем. Зокрема, досить популярною новою формою письмової комунікації є СМС-повідомлення за допомогою літерних чи літерно-цифрових аббревіатур. Мова СМС-повідомлень – це різновид неформального молодіжного сленгу: СМС-сленгу або *Mobileslang* (Мобільного сленгу). На нашу думку, учнів доречно ознайомити із загальновідомими скороченнями. Ось окремі з них:

SY (see you) – побачимося; RLY (really) – дійсно, правда; BTW (by the way) – між іншим; TNX/THX (thanks) – дякую; Kk/kk/k (okay) – гаразд, згода; PLS/pls (please) – будь ласка; PCL (please call me) – зателефонуйте мені, будь ласка; NP (no problem) – без проблем; SMT (sorry) – вибач, вибачте; HF (have fun) – бажаю весело провести час; HAND (have a nice day) – гарного дня; HBTU (happy birthday to you) – з днем народження;

NC(nocomment) – без коментарів; U (u) – You (ти, ви); Y (y) – Why (чому); N (n) – and (і, та) тощо.

На думку філологів, мова почала пристосовуватися до нових засобів передавання інформації, які роблять письмове спілкування ефективнішим. «Мова насправді змінилася: зі зростанням використання електронних листів, СМС і ММС з'явилася та розвинулася низка нових форм – гібридних, які поєднують особливості розмовної мови та письмової, що як результат може представляти незрозумілу та закодовану мову» [10, с. 129]. Ось приклад гібридного, аббревіатурного речення: *My smmr hols wr CWOT. My summer holidays were a complete waste of time. – Мої літні канікули були марною тратою часу.* Якщо для одних людей зазначене речення видається дивним набором різних літер, то для інших – це сучасна молодіжна мова у текстових повідомленнях.

Окрім вправ, засобами формування іншомовної міжкультурної комунікативної компетентності учнів 5–6-х класів гімназії у писемному мовленні є також **комунікативні завдання**. У методиці їх визначають як «комплексний вид навчальної діяльності, який передбачає не тільки використання умінь вербальної взаємодії, що зумовлює інтегрування мовленнєвого досвіду, набутого у вивченні теми, яка наразі опановується, а кількох тем, які вивчалися раніше, й адекватної комунікативної поведінки під час спілкування та здатності успішно користуватися різноманітними стратегіями для досягнення його мети» [11, с. 288].

До типових прикладів комунікативних завдань можна віднести:

- учитель повідомив, що до твого класу прийде новий учень. Щоб познайомитися з ним, заздалегідь напиши запитання, з якими ти звернешся до нього (його ім'я, вік, улюблене заняття);
- опиши у письмовій формі свого улюбленого казкового героя/герою фільму чи мультфільму (ім'я, зовнішність, хто він, де проживає, що вмє робити, чим він тобі подобається);
- прочитай лист від свого друга з листування і напиши йому відповідь, доповнивши незакінчені речення;
- прочитай лист від зарубіжного ровесника. Напиши йому відповідь: розкажи про себе і дай відповіді на його запитання;

- уяви, що тобі потрібно дати письмове інтерв'ю для підліткового журналу. Напиши про улюблену відому людину/кумира (письменника, артиста, співака, спортсмена тощо) відповідно до плану: його ім'я, хто він/вона, з якої країни; чому він/вона вам подобається). Ти можеш доповнити інтерв'ю іншими деталями до цього плану, якщо вважаєш за потрібне;

- уяви, що ти відвідав Канаду. Твоїм однокласникам цікаво знати, у яких містах ти побував/ла, які пам'ятки історії та культури тобі найбільше сподобалися. Напиши план своєї розповіді;

- напиши електронний лист своєму ровеснику з Англії, який збирається приїхати до тебе в гості. Його цікавить, якими видами транспорту можна дістатися до Дніпра, яка в місті погода, які визначні місця можна відвідати. У листі не забудь указати тему, формули ввічливості: привітання (*Dear...*), прощання (*Best regards / Iamlookingforwardtoseeingyou*) тощо.

Проведений нами аналіз чинних підручників англійської мови для 5-го і 6-го класів (автори А. М. Несвіт; О. Д. Карп'юк) показав, що формування МІКК відбувається на основі автентичних *текстів країнознавчого характеру і вправ до них*, які передбачено в межах програмової тематики. Крім того, учителі мають можливість використовувати для цього додаткові автентичні матеріали (художні тексти, відеофільми, газети, журнали), прагматичні тексти (реклами, оголошення, меню, буклети тощо), а також тексти з інтернет-ресурсів, що містять країнознавчу інформацію автентичних сайтів, блоги, чати тощо. У змісті зазначених підручників наявні схарактеризовані нами вправи і комунікативні завдання в письмі. Однак варто зауважити, що порівняно з вправами на оволодіння учнями усним мовленням їх значно менше.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання письма, як і інших видів МД, визначено на основі компетентнісного підходу. Зокрема, результатом навчання письма у 5–6 класах гімназії мають стати вміння учнів здійснювати спілкування в письмовій формі відповідно до поставлених завдань. У Державному стандарті базової середньої освіти виокремлено загальні й конкретні результати письма, що очікуються на кінець 6-го класу [10]. Зокрема, до *загальних очікуваних результатів* віднесено: здійснення

письмової взаємодії; використання ефективних стратегій взаємодії у письмовій формі; висловлювання своїх думок, почуттів, ставлень і позицій у письмовій формі; до *конкретних* – написання коротких простих листів; запитування й надання інформації в записках, повідомленнях і заповнення типових бланків; подання в письмовій формі інформації про себе, навколишній світ, побут; складання плану письмового висловлювання. Отже, упродовж двох років (5–6-й класи) учні повинні навчитися писати прості текстові повідомлення, записки, зокрема з використанням електронних засобів, особисті та вітальні листи, короткі прості листи-подяки та листи-вибачення, складати план письмового висловлювання, заповнювати типові бланки тощо. Орієнтовні параметри для оцінювання навчально-пізнавальних досягнень учнів передбачають, що обсяг письмового повідомлення має становити у 5-му класі 80–90 слів, у 6-му – 90–100.

Висновки. Визначений і схарактеризований нами комплекс вправ і комунікативних завдань є основним засобом формування МІКК учнів 5–6-х класів гімназії у письмі. Послідовне та взаємопов'язане виконання вправ (мовних, умовно-мовленнєвих, мовленнєвих) і комунікативних завдань є, на нашу думку, найоптимальнішою методикою навчання іншомовного письма і писемного мовлення в гімназії. Розроблені вправи і завдання передбачають досягнення учнями результатів навчання іншомовного письма, визначених Державним стандартом базової освіти. Описаний комплекс можна також використовувати для формування іншомовної комунікативної компетентності в письмі. Нині запропонований комплекс апробується в експериментальних навчальних закладах відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України. Результати апробації будуть висвітлені в колективних методичних рекомендаціях із питань формування МІКК учнів гімназії. **Перспективу подальших досліджень** ми вбачаємо в розробленні комплексу вправ і завдань для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів гімназії в аудіюванні та читанні.

Використані джерела

[1] Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. Paris, 2015. [Online]. Available: <http://icpdtaskforce.org/resources/243278e.pdf>

- [2] Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин, *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. Москва, Россия: ИКАР, 2009.
- [3] О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско та ін., *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика* : підруч. для студ. класич., пед. і лінг. ун-тів, С. Ю. Ніколаєва, Ред. Київ, Україна: Ленвіт, 2013.
- [4] Кабінет Міністрів України. (2020, Верес. 30). Постанова № 898, *Державний стандарт базової середньої освіти*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- [5] МОН України. (2017, Черв. 7). Наказ № 804, *Навчальні програми з іноземних мов.5–9 класи*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-112.06.2017.pdf/804/17>
- [6] В. Г. Редько, «Компетентнісна парадигма змісту навчання іншомовного спілкування в сучасних гімназіях», у *Information, its impact on social and technical progresses*. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference, pp. 31–32, Haifa, Israel: International Science Group, 2020.
- [7] Е. И. Пассов, *Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению*. Москва, Россия: Рус. яз., 1989.
- [8] Н. Д. Гальскова, *Современная методика обучения иностранным языкам* : пособие для учителя. Москва, Россия: АРКТИ, 2003.
- [9] А. Н. Щукин, *Обучение иностранным языкам. Теория и практика* : учеб пособие для преподавателей и студентов. Москва, Россия: Филоматис, 2007.
- [10] Т. Б. Гриценко, «Культура мовлення як компонент комунікації студентів», у *Наук. вісник нац. аграр. ун-ту*, вип. 65, с. 127–134, 2003.
- [11] В. Г. Редько, *Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика* : моногр. Київ, Україна: Пед. думка, 2017.

References

- [1] Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. Paris, 2015. [Online]. Available: <http://icpdtaskforce.org/resources/243278e.pdf> (in English).
- [2] E. G. Azimov, A. N. Shchukin, *Novyy slovar metodicheskikh terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obucheniya yazykam)*. Moskva, Rossiya: IKAR. 2009. (in Russian).
- [3] О. В. Бігич, Н. Ф. Борыско та ін., *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka* : pidruch. dlia stud. klasych., ped. i linh. un-tiv, S. Yu. Nikolaieva, Red. Kyiv, Ukraina: Lenvit, 2013. (in Ukrainian).
- [4] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020, Veres. 30). PostanovaNo. 898, *State Standard of Basic Secondary Education*. [Online]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
- [5] MON Ukrainy. (2017, Cherv. 7). NakazNo. 804, *Curricula in Foreign Languages. Grades 5–9*. [Online]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf/804/17>
- [6] V. H. Redko, «Kompetentnisna paradyhma zmistu navchannia inshomovnoho spilkuvannia v suchasnykh himnaziakh», in *Information, its impact on social and technical progresses*. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference, pp. 31–32, Haifa, Israel: International Science Group, 2020.
- [7] E. I. Passov, *Osnovy kommunikativnoy metodiki obucheniya inoyazychnomu obshcheniyu*. Moskva, Rossiya: Rus. yaz.. 1989. (in Russian).
- [8] N. D. Galskova, *Sovremennaya metodika obucheniya inostrannym yazykam* : posobiye dlya uchitelya. Moskva, Rossiya: ARKTI. 2003. (in Russian)
- [9] A. N. Shchukin, *Obucheniye inostrannym yazykam. Teoriya i praktika* : ucheb posobiye dlya prepodavateley i studentov. Moskva. Rossiya: Filomatis. 2007.
- [10] Т. В. Hrytsenko, «Kultura movlennia yak komponent komunikatsii studentiv», in *Nauk. visnyk nats. ahrar. un-tu*, vup. 65, s. 127–134, 2003. (in Ukrainian).

[11] V. H. Redko, *Konstruiuvannia zmistu shkilnykh pidruchnykiv z inozemnykh mov: teoriia i praktyka* : monohr. Kyiv, Ukraina: Ped. dumka, 2017. (in Ukrainian).

Тамара Полонская, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела иностранных языков Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 5–6 КЛАССОВ ГИМНАЗИИ В ПИСЬМЕ

Актуальность заявленной проблемы обусловлена необходимостью пересмотра и уточнения цели обучения иностранному языку в современном учреждении общего среднего образования в контексте межкультурной парадигмы. Объектом исследования выбрано письмо как продуктивный вид речевой деятельности, роль которого значительно возросла в современном динамичном и глобализированном мире. В статье представлен и охарактеризован комплекс упражнений и заданий как основа формирования межкультурной иноязычной коммуникативной компетентности учащихся 5–6-х классов гимназии в письме. Предложенный комплекс включает языковые, условно-речевые, речевые упражнения и коммуникативные задачи, а также разработанные автором примеры к ним. Упражнения и задания учитывают требования Государственного стандарта базового среднего образования к обязательным результатам обучения учащихся 5–6-х классов иноязычному письму.

Ключевые слова: межкультурная иноязычная коммуникативная компетентность; комплекс упражнений и заданий; письмо и письменная речь; учащиеся гимназии.

Tamara Polonska, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher of the Department of Teaching Foreign Languages at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

MEANS OF FORMING INTERCULTURAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF 5-6 GRADES STUDENTS OF GYMNASIUM IN WRITING

The urgency of the stated problem is due to the need to revise and clarify the goal of teaching a foreign language in a modern institution of general secondary education in the context of the intercultural paradigm. The purpose of foreign language education at school within the framework of the intercultural approach should be not only teaching students a foreign language and culture of the target language country, but equally the culture of their native country. The object of the research is writing (written language) as a productive type of speech activity, the role of which has significantly increased in the modern dynamic and globalized world. The article identifies and characterizes a complex of exercises and tasks as a basis for the formation of intercultural foreign language communicative competence of 5–6 grades students in writing. The proposed complex includes language, conditional speech and speech exercises, and communicative tasks, as well as developed by the author examples for them. In particular, language exercises are preparatory and are used to master the language material in graphic (writing) form and to develop the skills of logical and consistent presentation of ideas. Conditional speech exercises are designed to form and improve lexical and grammatical writing skills. A distinctive feature of speech exercises is the focus on the content of the written utterance. Communicative tasks allow students to perform a set of sequential communicative actions aimed at achieving certain goals independently, including the formulation of their thoughts in writing. Exercises and tasks take into account the requirements of the State Standard of Basic Secondary Education for the compulsory learning outcomes of students in grades 5–6 in foreign language writing. The author's complex of exercises and communicative tasks for the formation of intercultural foreign language communicative competence of students in writing is intended for use in foreign language lessons in basic school.

Keywords: intercultural foreign language communicative competence; a complex of exercises and tasks; writing and written speech; students of the gymnasium.